

Pirkko Saisio

Trýzeň

**Monumentální
historický román**

host

The book cover features a large, stylized orange border. The border is composed of a series of leaf-like shapes arranged in a rectangular frame. At the top-left and bottom-right corners, the border extends into the shape of hands, with fingers spread, as if holding the book. The background is white.

Pirkko Saisio

Trýzeň

A small, solid black leaf icon is positioned directly below the title.

**Přeložil
Michal Švec**

Brno 2024

Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU je bez souhlasu nositele práv zakázána.

Vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR a nadace FILI
This work has been published with the financial assistance of FILI —
Finnish Literature Exchange

F I
L I

**MINISTERSTVO
KULTURY**

Original title: Passio

© Pirkko Saisio 2021

Published originally in Finnish by Siltala

Published by agreement with Helsinki Literary Agency

Czech edition published by agreement with Livia Stoia Literary Agency

Cover illustration © David Schmitt, tuyo.art

Translation © Michal Švec, 2024

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2024 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-2318-4 (PDF)

ISBN 978-80-275-2319-1 (ePUB)

ISBN 978-80-275-2320-7 (MobiPocket)

*„Jsi můj,“ řekl Arťom divokému sobovi a pak mu vrazil nůž do krku.
„Ale pamatuj. I já jsem tvůj.“*

*Sob z něj nespouštěl oči, avšak jakmile do závěje vytryskla krev, pohled
mu zeskelnatěl.*

Zeskelnatěl, potom vyhasl. A nakonec přestal existovat.

Arťom si očistil ruce sněhem.

*„Odpusť mi to,“ řekl sobovi a uřezal mu hlavu, potom jí kolem krku
zavěsil matně zlatou placku na koženém řemínku. Byl na ní vyobrazený
věnec z obilných klasů, uprostřed něj srp a kladivo a na pozadí kupole
připomínající minaret.*

Sobí hlavu postavil na kořen stromu; bezhlavé tělo se mu ponese snáz.

*„I ty mi odpusť, protože já se teď stanu tebou,“ pověděla sobí hlava
Arťomovi.*

Věděl, že mluví pravdu.

Neviditelná opona mezi nimi se roztrhla.

Florencia

Převor kláštera San Marco, bratr Girolamo Savonarola, důvěřoval jen sám sobě a Bohu, proto se špatně naladěný už probudil.

Obyvatelům města nevěřil.

Sen i žízeň zahnal ledovou vodou.

Tu nabral z nabobtnalého dřevěného žlabu pod přístřeškem chlěva. Hladinu znečišťovala šustivá stébla trávy, ovce ji ojíněnou spásaly od časného rána, a jak se přišly napít, stébla jim z tlamy napadala do průzračné vody.

Chaos panuje všude a člověk není o nic moudřejší než ovce, toho si Savonarola povšiml už dávno.

Lidské touhy jsou komplikovanější než ty ovčí, ale stejně krátkozraké. Stejně malicherné.

Ovce touží po trávě, vodě, páření, u jiných ovcí hledá bezpečí.

Člověk prahne po tomtéž. A kromě toho prahne po zlatě.

Bůh ani převor nechápali, kde se ta dychtivost po zlatě bere.

Souvisí pochopitelně s jablky, ženou a hadem. Souvisí se stromem, který byl člověku zapovězen.

Jenže ten kov. Chladný a matný, vydolovaný ze země. Z něj lidé šléjí.

Člověka donutí pokleknout před jiným člověkem, muže před mužem, ženu před mužem, muže před ženou.

Za nocí pobízí lidi k tanci. Proplétá tělo s tělem na nesprávném lůžku.

Maluje obrazy, poodkrytá ňadra, zasněžené tváře a naaranžované postavy, které se ve skutečnosti skládají z krve, slin a hlenu.

Shnilé jablko nabízel had ženě a žena muži i za těchto nabubřelých dní ve Florencii.

Na Piazza della Signoria už hořel oheň. Lačně olizoval dříví na podpal.

Frateho hoši, *fanciulli*, zadržovali obyvatele města, kteří se k doutnající hranici horlivě prodírali s kusy nábytku, hracími kartami a olejomalbami.

Zbrklé krmení plamenů by mohlo zatím nesměle plápolající oheň zadusit.

Girolamo Savonarola postával v lodžii, za sloupem. Toužil po klidu, ještě chvílku.

Zahlédl ho Sandro Botticelli a zdálky na něj zamával. Girolamo si stáhl kápi přes obličej.

Malíř měl u nohou dva obrazy. Spoře oděné ženy s odhalenými nadry byly natočené k náměstí; Sandro své hříchy tajit nehodlal.

A hřích brzy vzplane mohutně jako sám očištec. Bude to vatra pokání a očištění, kouř z ní dosáhne až do nebes.

Dým Boha obměkčí, určitě ano, tak jako ryzí kajícnost obyvatel obměkčila francouzské jednotky a ty město z bázlivé úcty ušetřily.

Z popela města, jež se roční v sodomitských rozkoších a neřestech, povstane nová říše, již bude vládnout sám Kristus. A kdo by se opovážil vzdorovat rodícímu se Kristovu království na zemi?

Sandro vzal obrazy pod paži a vyrazil za Girolamem. Ten se na něj pousmál.

Rozhodl se Botticelliho oslovovat jeho oficiálním jménem Alessandro. Snad tím rozrušeného malíře odežene a sám bude moci v klidu pozorovat oheň a uprostřed všeho toho povyku na náměstí se pohroužit do modlitby.

Možná se v ohni objeví Kristova tvář, možná v praskání hranice zaslechne Boží šepot.

Sandro mu ukázal své obrazy.

Neutichaly klepy, že malíř se na plátnech vrací ke své dávné lásce z mládí, Simonettě Vespucciové, zhýralé ženě, manželce jiného muže.

Bývala krásná, jako bohyně, jako Pallas Athéna, a tak ji poblázněný Sandro také zvěčnil, jako nadpřirozenou bytost, Grácii jara, s průzračnou pokožkou i duší. Jaká to pošetilost tryskající ze štětce zamilovaného, zmatený bzukot čmeláka opilého nektarem.

„A *Primaveru* jsi s sebou nevzal, Alessandro?“

Botticelli zrudl.

„Ta přece není moje, nikdy nebyla.“

Girolamo to samozřejmě věděl.

Obraz *Primavera* byl svatební dar pro zhýralou ženu a jejího nancovatého muže.

Už na svatbě se Simonettě kromě Sandra dvořili i oba zahálčiví a zkažení bratři Medicejové, Lorenzo a Julián.

Muži nenadbíhají ženě, která jim k tomu nezavdává důvod, to jistě ne.

Žena s neposkvrněnou duší upírá pohled do svého nitra, do ticha duše.

Lorenzo Medicejský si objednal malbu, Alessandro do ní vložil své srdce, povznesl objekt svého chtíce na nadpřirozenou bytost s odhalenými nadry.

Avšak Simonettu nakonec získal Julián Medicejský.

Paroháči byli oporou jeden druhému, Simonettě nikdo.

Skolila ji nemoc, necelý rok po svatbě.

Bůh si vzal mladou ženu k sobě, naložil s ní podle své vůle, završil osud mladé prostopášnice podle svého uvážení, do toho nikomu nic není.

Ale jen pomatenec by nespátkoval varování v tom, že ten nejkrásnější květ, ještě ani ne plně rozvitý, zvadl z Boží milosti.

Nebo nemilosti.

I to byla věc Páně, pro člověka nepochopitelná.

Sandro se jal popisovat své obrazy, obšírně se kál za polonahé ženy na nich a Girolamo to rychle znudilo.

Poznal, že to jsou jen skici, bezcenné. A tyhle chce Sandro vhodit do Božího obětního ohně, drobnými si hodlá vykoupit místo na věčnosti.

„Bůh ví, jakou hodnotu tvé malby mají.“

Sandro znovu zrudl, nejprve potěšením, pak zahanbením, když si uvědomil, že ta věta je dvojsečná zbraň.

Girolamo zahlédl mezi lidmi na náměstí kněžnu Vasariovou.

Byla oděná v černém, snažila se splynout s davem, ale zároveň se z něj vydělovat.

Masy čekající, až se hranice vznítí, ji očividně děsily, především mladíci *fanciulli*, kteří nepochybně zavítali i do jejího paláce a teď nedočkavě hleděli do ohně.

Nadto kněžna mrzla.

Byl chladný únorový den, jasný a nemilosrdný jako Boží oko, jež z nebe dozírá na hříšné zástupy na Piazza della Signoria.

Girolamo se zrozpačitělému malíři omluvil a pospíšil si za šlechtickou.

Kněžna držela v každé ruce vysoký svícen.

Protože chtěla vystupovat pokorně, téměř jako nemajetná osoba, její služby stály opodál, mezi stoličkami, zrcadly, nadýchanými peřinami a sametovými závěsy.

„Bůh se dnes raduje za vaši duši,“ řekl jí Girolamo.

Pousmála se a přikývla.

Bratra Savonaroly se bála, jeho neustále horečnatých očí, pronikavého pohledu a nejasných vět, z nichž se nedalo usoudit, zda je prorokem, nebo jestli se vysmívá mravenčům, kterým rozmetal mraveniště a oni teď obnažení poplašeně pobíhají sem a tam.

„Když se všeho vzdá boháč a cetky zaplanou na hranici, kouř se vznese až k nebesům. Když se všeho vzdá chudák, plamen je menší, skoro neznatelný. Který z těch ohňů Bůh ocení spíš?“

„Na to neznám odpověď, bratře Girolamo.“

„Ani já ne,“ zasmál se.

Koutky úst nejistě pozvedla i kněžna.

„Není na člověku, aby soudil Boží činy,“ pronesla nesměle.

Girolamo si ji prohlížel, ve tváři záhadný úsměv nahánějící hrůzu, dokud kněžně nezčervenala líčka.

„Obě hranice budou patrně stejně hodnotné, ačkoli vatra boháčů si vyžádala víc, nebo jste snad jiného názoru?“ zeptal se.

„Dala jsem vše, co jsem měla,“ odpověděla polekaně.

„Jistě. Chudý nemá zbytí, u bohatého je třeba odhodlání.“

„Tak to dozajista bude.“

„A proto je chudák blažený už od narození.“

Girolamo se obrátil k odchodu, chvíli nasával kouř a pak se najednou ke kněžně přitočil, jako by si ještě na něco vzpomněl.

„Vše, co jste měla?“

„Co prosím?“

„Dala jste vše, co jste měla? To vaše všechno je tedy teď zde?“

Kněžna se třásla, ale přesto se přiměla pohlédnout mu do očí.

„V domě zůstalo jen nářadí a věci každodenní potřeby.“

Věděl, že mu lže.

A ona věděla, že on to ví.

„No ovšem,“ podotkl, „tohle je přece pouze hranice plná samých zbytečností.“

Plameny už sahaly do výše střech, jasný únorový den zhoustl dýmem a ochraptělými modlitbami kajících.

...sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo...

Byla vidět i nahá záda, mladí mniši se v mraze bičovali, bolestí si stoupali na špičky, když jim bič dopadl na kůži, pronikavě vykřikovali trýznivá pokání.

Bratr Girolamo kázal hřmotně, ale jeho hlas se přesto ztrácel v praskotu hořícího dřeva, halasu nářků a otčenášů.

Kazatel směřoval k nebi, anebo možná do pekel: kolem něj se kroutily tlusté kotouče dýmu, zcela ho zahalovaly, ovíjely se mu kolem hlavy a ramenou a na okamžik to vypadalo, že ho snad stáhly pod zem. Pak se mu kouř obtočil kolem nohou, jako by ho neviditelné ruce zvedaly k nebesům.

Kdesi zaržál kůň a jinde zakokrhal kohout, uprostřed dne.

Kvílení kajících přehlušilo Girolamův hlas, po náměstí pobíhalo splašené prase, i to kvičelo ve smrtelné hrůze, ačkoli kát se nemělo z čeho.

Z některých ran po biči už crčela krev, v mraze rychle tuhla a její pach se mísil s pachem kouře, slin a dlouho nepraných vlhkých šatů.

Byl to zápach chudiny a kněžna Vasariová si před ústy nenápadně přidržovala vlněný šál.

Bála se tady všeho a všech, opelichaných psů, kteří se necudně pářili, nabuzení zvláštní atmosférou, mrzáků a žebráků, již se jeden přes druhého cpali k ohni, aby se ohřáli, mnichů obracejících svou zlobu vůči sobě samým.

A ze všeho nejvíc se bála oné čiré nenávisti, s níž na ni a jí podobné hleděli žebráci, mrzáci, služebnictvo, všichni ti osudem těžce zkoušení nuzáci, a to jak ti, kteří za svůj úděl nijak nemohli, tak ti, kteří si chudobu zvolili sami.

Kněžna vhodila svícny do plamenů a pohledem dala znamení sloužícím.

Oheň spolykal stoličky, toaletní stolek, několik bezcenných maleb, ošoupaný samet.

Věci bezmocně dýmaly v kající výhni.

Všechno to bylo nesmyslné, ošklivé a podivné.

Rozum a krása života se řítily na těžkopádném povozu do strže.

Kněžna Vasariová věřila, že brzy, už zanedlouho, si ještě někdo jiný než ona musí uvědomit, že Kristovo království nelze stavět na písku tohoto chaosu, zloby a pomstychtivosti.

I kněžna se pochopitelně kála, z ledasčeho.

Každický večer si připomínala, jakých hříchů se ten den dopustila, odívala je do slov a učila se z paměti věty ke zpovědi.

Na Ponte Vecchio jsem opětovala pohled černoookému mladíkovi z družiny syna soudce Uziliho. Není odsud z města, snad jen z Oltrarna, nevybavuji si, že bych ho někdy dříve viděla. Jeho oči přitahovaly mou pozornost, neměla jsem to dělat. Za trest se mi vysmál řezník prodávající na mostě maso, výměny našich pohledů si všiml, stydím se, stydím se, stydím.

Dnes večer jsem hrála ledabyle, byla jsem unavená a podrážděná, manžel mě pokáral, protože jsme hostili jeho bratrance z Orvieta, knížata Giovanniho a Lucase Massiovy. Giovanniho žena Aurora je dcera obchodníka s kořením a není ani trochu hezká. Na výtky svého muže jsem reagovala nevhodně, ale poté co hosté odešli, jsem poprosila o prominutí alespoň klavichord, vyhlížel tak posmutněle.

Náš kočí s legračním jménem Popo tvrdil, že žebrák, který na Piazzze del Duomo srdceryvným hlasem vyvolává, že přišel o obě ruce, vůbec bezruký není, ruce schovává pod pláštěm, aby vzbudil lítost. Jenže ten žebrák pak chvíli běžel vedle koní a zvedal pahýly paží, končily mu u loktů. Popo i přesto nezastavil a já ho nepřiměla spřežení otočit, naopak se mi ulevilo, protože pahýly ve mně vzbuzovaly hrůzu a kolem žebráka se rojily mouchy. Své necitelnosti lituji.

Každý pátek se kněžna Vasariová scházela v bazilice Ducha svatého se svým zpovědníkem, bratrem Abramem, ve zpovědnici poklekla a monotónním hlasem odříkala svá nazpaměť naučená vyznání.

Bratr Abramo důkladně skrýval zívání a dával si pozor, aby kajícnici nepopoháněl. Jakmile se směšná kněžnička ujistila, že správně pochopila, jak učinit pokání, a zamířila do příšeří arkád, pokaždé se mu ulevilo.

Kněžna věděla, že její hříchy nejsou nijak těžké ani nijak zvlášť zajímavé.

Takové hříchy před ní brány věčnosti neuzavřou, tedy snad.

Budou však její dobré skutky a pokání u posledního soudu stačit?

Ta myšlenka ji občas napadla, obvykle ji ale podobně jako jiné vytěsnila s tím, že se k ní vrátí někdy později.

Kromě toho měla plán.

Pokud ovdoví, je rozhodnutá vzdát se svého majetku.

Zatím nebylo kam spěchat, kníže Vasari jedl, jak se patří, smál se, dopřával si vína a snadno se opil, vyváděl, rozhazoval rukama, pouštěl se do hádek a zase se rychle uklidňoval. Nezdálo se, že by mu smrt byla v patách, a nejspíš ještě dlouho ani nebude.

Až kněžna ovdoví, stáhne se do ticha kláštera, bude se modlit a stane se pokornou a poslušnou. Modlit se bude i za knížete, vyprošovat milost pro jeho duši, která bude dozajista vyplašeně bloudit zemí stínů, tak podivně děsivou pro mužný charakter lpící na pozemských potěšeních.

Oheň už slábl, z dýmu se vynořil bratr Girolamo, otíral si pot z čela a rozkukával se, jako by se právě probudil.

Čeledín dostihl kvičící prase a vedl si ho po náměstí na provaze, vyčerpaně se vzpíralo.

Mladý mnich si zakryl nahá záda hrubým pláštěm a zašklebil se bolestí, po tvářích mu k bradě stékaly nechtěné slzy.

Kněžna skoro zaslechla cinknutí, jak zmrzlá slza dopadla na dlažbu.

Mráz přituhoval.

Žebráci se stahovali k ohni, ale ti, kdo měli domov, se začali rozcházet.

Starý žebrák, který se trásl jen ve spodní košili, se holí snažil z ohně vylovit plášť, jež předtím hodil do výhně pokání, poblouzněný všeobecným vzrušením.

Jiskry chvíli tančily proti jasnému nebi, pak vyhasly.

Hranice pokání dohořela.

Kněžna dala pohledem znamení služebnictvu, nastal čas k odchodu.

Městem se rozléhaly kostelní zvony, ve větru voněla akácie, v kerách šveholili čížci; bylo jaro, jaro, jaro!

Kněžna Vasariová stála ve dveřích, aby se nadýchala čerstvého vzduchu.

Hedvábné šaty vykopané ze země stále zaváněly hlínou, ačkoli tři dny visely na dvoře, stranou pohledů. Plesnivé skvrny namočili a vydrhli, avšak šaty byly pořád trochu flekaté.

Ale měly hluboký výstřih a kněžna nastavila hrudník svěžímu jarnímu větru, naskočila jí husí kůže, avšak pokožka si rychle zvykla.

V konečně odhaleném výstřihu ji studil zlatý strom poznání dobra a zla, překvapivý dárek od knížete, těžký zlatý šperk o velikosti nádeníkovy dlaně.

I z něj vydrhli dvouletou plíseň, hlínu a prach.

Ted' se jablka, rudé granáty vsazené do zlatých větví, blyštila na slunci. Na stromě se třpytily drobounké sněhové vločky, leskle vybroušené diamanty, neboť rajskou zahradu podle zlatníka překvapila zima.

Ametystové a smaragdové šupiny hadího těla, obratně ovinutého kolem kmene, svítily jako malé blesky a stejně zlomyslně jiskřily i diamanty strašlivých hadích očí, k hlavě neúměrně velkých, takže had vyhlížel nejen proradně, ale také přízračně.

Z tlamy mu visel rudý rubín rozeklaného jazyka.

Kněžně z jakéhosi důvodu připomínal Mojžíšovy kamenné desky, do nichž bylo vytesáno desatero Božích přikázání.

V purpurových šatech si šlechtična připadala jako ona kněžna Vasariová, kterou znávala.

Vzpřímená. S pronikavým pohledem. Vlídna, avšak přísná.

Ustavičným strachem a bezesnými nocemi zestárla, shrbila se, začala se lekat stínů.

I hlas jí zeslábl, nicméně ted' opět povstal ze země, až odkudsi z útrob, jistý a posílený, rozléhal se palácem jako vyzvánění ohromného mosazného zvonu.

Kněžna Vasariová vstala z mrtvých, stejně jako celá Florencie.

Povoz, který sjel do strže, vyzvedli zpátky na cestu.

Popo zastavil kočár na kraji Piazzzy della Signoria, dál by davem neprojel. Služebnictvo vyrazilo na náměstí s předstihem pěšky a teď své paní pomáhalo vystoupit.

Pohled na bolest ani na prolévání krve kněžnu netěšil.

Puch škvařícího se lidského masa ji děsil, podobně jako nohy oběšence komíhající se ve vzduchu a sprška moči, která vytryskla zpod haleny, když viselec nadobro ztratil vládu nad svým tělem.

Nejvíce ji ovšem děsil ten okamžik, kdy duše sebesilnějšího popravovaného podlehne spolu s tělem, z úst se vydere výkřik, kletba i modlitba zároveň, oči zdivočeले těkají, avšak pravděpodobně již nic nevidí.

Od knížete se účast na popravách významných osob, kacířů a zvláště brutálních vrahů očekávala a také se předpokládalo, že kněžna bude při těchto událostech stát po boku svého muže jen kousek od popraviště, jenže kníže právě odcestoval do Milána kvůli nejasnostem ohledně dědictví po strýci, jak alespoň tvrdil, a ona se tentokrát na Piazzzu della Signoria dostavila ze své vlastní vůle.

Chtěla se přesvědčit, že Girolamo Savonarola opravdu zemře a že ta dlouholetá noční můra skončí.

Chtěla se ujistit, že prorok Eliáš nevytáhne popravovaného do svého ohnivého vozu a že ani Kristus neroztrhne nebeskou oponu, neuchopí Savonarolu v podpaží a nevyzdvihne ho skrze mraky k sobě.

Chtěla se ujistit, že na piazzze nezemře prorok.

Dá-li Bůh znamení, že je prolévána nevinná krev, bude město ztraceno.

Služebnictvo proráželo cestu davem, kněžna si přála uchýlit se do stínu lodžie, daleko od popraviště, na kterém už se houpaly oprátky. Pod nimi byla navršena hranice, zatím nezapálená.

Tři čeledíny vyslala těsně k pódiu, aby se dozvěděla, jaká budou Savonarolova poslední slova.

Zářivě modrou jarní oblohou přeletěl jestráb, pronikavě zakřičel a zmizel.

To bylo znamení, patrně, ale jestli od Boha, nebo od d'ábla, nikdo nevěděl.

Kněžna zavřela oči a ponořila se do modlitby.

Had s dýmavými očima se zvedal a klesal v rytmu jejího dechu, vyplazoval rudý jazyk na všechny, kdo se zastavili poblíž, aby si tento ohromující výtvor prohlédli.

Girolamo Savonarola se odevzdal Božímu milosrdenství, ale za bezesných nocí si pečlivě procházel, co se má stát. Znovu už se zlomit nenechá.

Při výsleších, za nejkrutějšího mučení, volal matku.

To bylo vůbec nejhorší.

Tím druhým nejhorším bylo doznání, když už byla bolest nesnesitelná, že si všechna vidění vymyslel. Následujícího rána své doznání odvolal.

Kristus v Getsemanech prosil Boha, aby ho zprostil očekávaného mučení i smrti.

I tehdy byla noc a Kristus ji probděl o samotě, tak jako Girolamo Savonarola.

Kristus měl také strach a zakolísal, ale jen na chvíli, tak jako Girolamo.

Během své poslední noci ucítil Savonarola na tváři závan dechu.

V cele byl sám, dveře byly zamčené.

Dovtípil se, že už dávno čeká na svého vraha.

Noci se táhly jako roky, byly neklidné, plné divokých snů.

A i když bděl, uvědomoval si svou ostražitost, v klášteře a obzvlášť mimo něj bedlivě zkoumal každého, kdo se k němu snažil přiblížit, a jeho úmysly.

Vyděsil se pokaždé, když někdo učinil prudký pohyb, ukrýval ruku nebo se mu vyhýbal pohledem.

Jedl málo, v každé lžíci polévky podvědomě cítil podivnou přísadu.

Papež Alexandr i celý Řím se ho chtěli zbavit, definitivně, to bylo nad slunce jasnější.

Šlo už jen o to, co bude pro církev výhodnější, jestli otrava jedem, která se vysvětlí zánětem žaludku, bodnutí dýkou, za kterýžto zločin někoho pověsí, nebo veřejná poprava.

Girolamo poklekl, ani se nehnul, a jako lovec naslouchal a vnímal tmu.

Na tváři znovu ucítil lehoulinký dech.

Zatápal v temnotě kolem sebe.

V cele kromě něj nikdo nebyl, ani člověk, ani krysa, ani ještěrka.

A znovu.

Lehký závan, dlouhý jako výdech.

Zavřel oči.

Podivné teplo, jaké dosud nezažil, se mu vtilo do údů, do hrudi, do břicha.

Konečně pochopil.

Přišel za ním Kristus, je těsně vedle něj, srovnal s ním rytmus dechu, ale zůstává neviditelný a mlčí.

A Girolamo Savonarola nyní pochopil i to, že zázračná zjevení nepřicházejí v podobě hořících keřů ani hlasité řeči nebo roztržení nebeské opony.

Objevují se v podobě téměř neznatelného tepla, záblesku světla, záchvěvu vzduchu, slabého očekávání.

Girolamo Krista chápal, teprve teď mu porozuměl.

Ve svých kázáních tento mnich nazýval církev děvkou, vždyť Kristus vyhnal bičem z chrámu prodavače i kupce.

Církev se naparovala v šatě utkaném ze zlata, se zmalovaným obličejem, v podbízivých melodiích, lákala nevinné duše jako ta nejubožejší nevěstka a papež Alexandr, v pořadí už osmý nositel onoho slovnutného jména, se nechal prostitutčíným hlasem a gesty omámit, lezl před ní po čtyřech, klaněl se zlatu a diamantům, líbal jí mrštná bosá chodidla, chvástal se, že je její milenec, a na své ovečky zapomněl, zapomněl, že jeho hodnost je pastýř, a tedy — sluha.

A to všechno se odehrávalo ve jménu Krista.

A On přesto nevyslal své archanděly s mečem, aby tomuto grotesknímu divadlu, odehrávajícímu se v Jeho jméně, učinili přítrž. Proč?

Proč Kristus mlčel a jen nečinně přihlížel?

Snad proto, že On sám žil mezi chudáky těžce zkoušenými osudem, za pozemského života i nyní?

A právě mezi nimi Jeho prostá slova rozkvétala do okázalého bílého květu, který ani plevel rozsěvaný církví nedokázal zadusit?

Girolamo Savonarola svých slov nelitoval, opravdu ne.

Církev měla být tělem Kristovým, jenže nebyla.

Kristovo tělo se od církve odloučilo. Bloudilo světem bez domova.

Pastýř spal a ztracené ovečky se potácely sem a tam.

Za poslední noci, několik hodin předtím, než měla smrt přetrhnout Girolamovo pouto s temnotou kamenné cely, s kouzlem průzračného jarního počasí, s vůní mandloní, s nočním zpěvem kosa, s tichým příšeřím kláštera, s radostným hlaholem i dunivými údery kostelních zvonů, zaútočilo poslední pokušení, zčistajasna.

Girolamo Savonarola musel pohlédnout na Girolama Savonarolu, z duše do duše.

Jeho život stál před ním zcela obnažený, odloučený v mihotavě modrém světle, jako zalitý měsíčním svitem, tu krutým a holým, tu komíhavým, jako by přes něj přebíhaly mraky.

Jeho obnažený život překypoval pochybami, zdráháním.
A chvástáním.

Zatímco papež Alexandr se holedbal zlatou tíarou a ornátem zdobeným dýmami, on zase svou chudobou a nesmlouvavostí.

Oba měli v očích chlad, oba byli slepí.

Oba měli přes veškerou pompéznost hlas slabý a bezmocný, jako dunící kov a zvučící zvon.

Savonarola zavrhl teplé měkoučké matrace, tělesné svody, velkolepou kariéru a vysokou pozici, hedvábné šaty, kočáry tažené koňmi, paláce, fontány, bujarou společnost krásných žen.

To byly jeho obětní dary Kristu.

Mučil své tělo půstem a nekonečnými nočními modlitbami, mučil ho okovy a bičem, vždy potají, aby se vyhnul obdivu ostatních.

Jenže právě tím se chvástal. Svou pokorou, svými tajnými oběťmi.

Před sebou samým.

Před Bohem.

A také před samotným Kristem.

Nikdy nepolíbil malomocného, nenavštěvoval choré na lůžku.

Neutišil plačící nevěstku, která onemocněla kvůli svému hříchu.

Nesnesl ve své blízkosti děti.

Nesmál se a ani nežertoval.

A v jeho přítomnosti se nesmál ani nikdo jiný; i to si uvědomil až dnes.

Po žebrákovi žádal, aby se vzdal posledního kousku chleba a jediné košile.

Ten nahý Girolamo Savonarola, ztracený v měsíčním svitu a rozechvělý chladem, na kterého pohlíží mučený Girolamo Savonarola po doteku Krista a který za několik hodin bude muset opustit tento svět, po celý svůj krátký život jen bloudil.

Stejně jako papež. Jako pastýř církve i jeho ovečky.

Bratr svých obětí ani sám sebe za utrpená muka nelitoval.

Podívoval se.

Zaujal místo Kristova pomocníka a nijak se nešetřil, protože Kristus potřebuje spolubojovníky.

Kristus potřeboval jeho.

Ale potřeboval on Krista?

Každý den se pravidelně modlil, i v noci, tak jako bojovník, z povinnosti.

Krista o nic nežádal, tedy pro sebe.

Odříkával modlitby, v nichž se prosilo o smilování, ale nikdy mu nepřišlo, že jemu samému se smilování dostane.

Za své hříchy očekával trest už na zemi a za ty, jež zde potrestány nebyly, pak u posledního soudu.

Ke Kristu se nepřiblížil a ani Kristus k němu.

Ted', když mu zbývalo vykonat poslední úkol, vlastní smrt, Krista pochopil.

A nyní už je pozdě. Nebo ne?

Pokud ano, proč se mu potom dostalo tak velkého milosrdenství a jeho poslední hodiny naplňuje takové teplo, světlo a blízkost dosud nepoznaného smutku?

Piazza della Signoria ztichla, na popraviště kráčeli v tenkých bílých košilích bratři Girolamo, Domenico a Silvestro Maruffi.

Kněžna Vasariová se snažila rozluštit Savonarolův výraz, avšak jeho tvář zůstávala tvrdá a nepřístupná jako vždy, ovšem domýšlivost ani jízlivost v ní nespátřila.

Zhrouť se, bude prosit o milost?

Koho?

Papeže? Církev, své katy?

Nebo samotného Boha?

Stěží.

Je to pyšný muž. Dokud bude při vědomí, nezhroutí se.

Až bude vědomí ztrácet, pak teprve ano, rozloží se na krev, moč a bezděčný výkřik, podobně jako všichni popravovaní.

Obžaloba se četla dlouho, obvinění bez pohnutí poslouchali.

Dav na náměstí se začal nervózně ošívát, nudila se už i kněžna.

Proč tady je?

Aby se ujistila, že se Savonaroly a jeho hrůzostrašného očistného hnutí skutečně zbaví?

Jen proto?

Krev ani lidské výměšky vidět netoužila, natož slyšet výkřiky bolesti.

Na nadpozemská znamení, náhlá zatmění jarního dne následovaná hromy a blesky z nebeské říše, popravdě nevěřila.

Na něco čekala, ale nevěděla, na co přesně.

Všichni čekali.

Když popravovali nějakého šlechtice, stála kněžna svému muži po boku a nehybně upírala pohled před sebe.

Bála se.

Bála se toho triumfálního a škodolibého běsnění, jež na náměstí propuklo, když plameny olizovaly vystrašeného odsouzence na smrt,

který ještě před nedávnem plný života nadutě cválal středem náměstí, aniž bral na kohokoli ohledy.

Takovým jako on dal Bůh všechno už do vínku a teď si to zase všechno bral a lid měl právo se ze spravedlivého Božího trestu radovat.

A ten, jemuž ostatní záviděli jeho osud, než se ocitl na hranici, by byl nyní svůj úděl vyměnil i s bezrukým žebrákem.

Tlačili se lidé před popravištěm proto, aby jim jejich vlastní nesnesitelný život připadal alespoň na chvíli snesitelný?

A je vůbec jejich život nesnesitelný?

Jaro se pokaždé rozpuklo všem stejně.

Nebo ne?

Voní rozkvetlá mandloň v zapadlých uličkách, voní tam oregano, tymián a bazalka rozrostlé na vršcích za městem, anebo jarní slunce zesílí zápach linoucích se z výkalů, shnilých zbytků jídla vyházených z oken a ubitých potkanů, až se z něj člověku nepostřehnutelně dělá celý život špatně, záhy se shrbí, projeví se u něj slaboduchost a zatrpkne?

A je radost někoho takového nezbytně škodolibá?

Jaro možná neznamená pro každého totéž, možná opravdu ne.

Kněžně odbíhaly myšlenky, vyhýbaly se výjevu, který se měl zakrátko odehrát a osvobodit město od zlého, nedopadne-li to tedy tak, že ho uvrhne do něčeho ještě horšího.

To nastane, pokud poprava tří mnichů nakonec přece jen není Boží vůlí.

Kdo bude vinen pak?

Církev bratra Girolama exkomunikovala, učinil to sám papež Alexandr.

Papež je zástupce Krista na zemi, takže musí být neomylný. Neuposlechnout jeho příkazu je hřích, je to odporování Kristu.

Fra Girolamo založil ve Florencii novou říši, v jejímž čele nestál zástupce Krista, ale Kristus sám.

Tak to mnich prohlašoval.

Pokud měl pravdu, pokud si ho Bůh skutečně vyvolil za proroka s úkolem připravit město na druhý Kristův příchod, pak se církev a papež mýlili.

Popravou proroka přivolá papež na celé město klatbu.

Z Florencie se stane nová Sodoma, kterou oheň spálí na prach, její obyvatelé nenaleznou u nikoho slitování. Kdo se zastaví a na zkázu Florencie jen pohlédne, promění se v solný sloup jako Lotova žena.

Obvinění byla konečně dočtena.

Kněžně se náhle zachtělo uniknout drsnému a nejistému závěrečnému aktu, který přihlížející extaticky rozdivočí.

Sloužící Alrigo, Lucca a Gualtiero, vyslaní kněžnou zachytit Girolamova poslední slova, se již protlačili k popravišti na doslech. Vylíčí jí události tak podrobně, jak jen si bude přát.

Dala si zavolat kočího Popa s kočárem a komorné Aldene přikázala, aby ji doprovodila. Ta nedokázala skrývat, jak ji to zrdtilo.

Kněžna jí upřela požitek z pachu škvařícího se lidského masa, z opojení hromadným vzrušením.

Nad zklamáním své komorné se jen pousmála. Tohle bude její dnešní dobrý skutek, možná vůbec ne bezvýznamný.

Přišlo jí, že němé rozmrzelosti krásné a horkokrevné dívky se spolu s ní usmívá i Bůh.

Po večeři si nechala zavolat Alrigo, Luccu a Gualtiera do zahrady.

Už se zešeřilo, fontána po dlouhé době znovu stříkala a její zurčení se prolínalo s plachým kosím trylkováním.

Kněžna se posadila na kamennou lavičku u fontány. Vedle ležely na hromadě drny, tráva z nich trčela na všechny strany.

Pod těmito hroudami hlíny, ve dvoumetrové hloubce, přečkaly v jutových pytlích největší cennosti Vasariových téměř dva roky.

O tajném úkrytu nevěděl nikdo jiný než kníže a kněžna.

„V těchto dobách nesmíme věřit absolutně nikomu,“ prohlásil upocený a zadýchaný kníže, když za mračné noci onu jámu kopal.

Totéž opakoval neustále, od prvních dní jejich společného soužití.

Kněžna si volala sloužící k fontáně po jednom. Chtěla se přesvědčit, jestli všichni slyšeli Girolamova poslední slova stejně.

Jako první za ní přišel Gualtiero, nejstarší z těch tří.

Byl opilý, to viděla už zdálky; snažil se jít rovně a udržet se na úzkém dlážděném chodníčku.

Připomínal důležitě našlapující husu.

„Bylo bratru Girolamovi dovoleno pronést poslední slova?“ zeptala se kněžna.

„Nebylo,“ odpověděl Gualtiero. „Ale řekl je tak jako jak.“

„Tak jako tak? Co řekl?“

„Nejdřív pověsili ty dva, pomalu. Až potom je upálili.“

„Jaká byla jeho poslední slova, slyšels je?“

„I upalování se vleklo, naschvál.“

„Takže jsi neslyšel, co říkal?“

„Ne moc jasně, ti dva pořád žili. Sténat přestali, až když jim oheň spálil krk, takhle. Pěkně do hloubky. Tak to chodí vždycky. Nohy se zatřepotají až úplně nakonec.“

„Zavolej mi Luccu, možná že ten něco slyšel.“

Gualtiero přemýšlivě zamžoural.

„A jsme vyrovnaný.“

„Co prosím?“ zeptala se kněžna.

„A jsme vyrovnaný. To řekl Girolamo Savonarola, než mu oheň sežehl krk.“

„Jsi si jistý?“

„A jsme vyrovnaný. Tak to řekl, přísahám.“

„Vyrovnaní s kým?“

Gualtiero znovu zamžoural, jak se pokoušel soustředit.

„Nejspíš s papežem. Nebo vlastně ne, vždyť papeže nepopravili. Tak asi s nějakým karetním kumpánem. Třeba dlužil jinýmu mnichovi a teď už mu to nemusí splácet. Nebo teda... jak jen to... se samotným Kristem říkal, fakt že jo. Jsme vyrovnaný, oba popravený, oni totiž...“

Kněžna ho poslala pro Luccu.

Luccovi nedůvěřovala.

Byl úlisný, ale chytrý, jemu by se mohlo podařit poslední chvíle Girolama Savonaroly vylíčit tak, aby to mělo hlavu a patu.

I Lucca byl opilý.

Oči měl zarudlé a něco ho velmi rozveselovalo. Tu a tam se uchechtl.

„Dostal bratr Girolamo možnost před popravou něco říct?“ zeptala se kněžna.

„Dostal a mluvil, mluvil dlouho.“

„O čem?“

Lucca plácal páté přes deváté, bublal smíchy a z posluchaččina výrazu ve tváři se pokoušel vyčíst, kam má příběh nasměrovat.

Kněžna ho rozezleně odehnala.

Alrigo byl ze sloužících nejmladší, teprve třináctiletý, snivý a vážný chlapec.

Zastavil se v uctivé vzdálenosti od kněžny, snažil se jí dívat do očí, ale nemohl si pomoci, aby nepokukoval po fontáně.

V provozu ji viděl vůbec poprvé.

Čirá voda tryskala z úst ryby, kterou drželo v náručí nahé rohaté dítě.

Dítě ani rybu Alrigo dosud nikdy nespatril, protože i socha spočinula na několik let pod zemí.

Kněžna se zahleděla na očarovaného chlapce a zalitovala, že k popravišti poslala i jeho. Tento ukvapený příkaz bude muset zahrnout do pátečního pokání.

Jen z čiré zvědavosti byla ochotna vystavit nevinnou duši poskvrně.
Tak to vypoví a bratru Abramovi se bude takové bystré a přísné doznání líbit.

„Tys ještě nikdy neviděl fontánu?“ zeptala se kněžna.
„Jen ve městě, když jsem byl malý.“

Kněžna se pousmála.

Dětství měl tenhle chlapec dávno za sebou, pracoval už několik let.
A přesto mu v očích zůstal nevinný jas, jenže ten zanedlouho pohasne.

Girolamo Savonarola nechal ve městě zabeďnit i fontány.

A teď z něj zbývala jen chladnoucí kupka popela, kterou brzy rozpráší do Arna, aby jeho tělo nevstalo z mrtvých ani v soudný den.

„Takže jsi stál vedle popraviště?“ zeptala se kněžna. „Jak se ti fra Girolamo jevil?“

„Byl klidnější než ti druzí dva. Smutný.“

„A nebál se?“

„Nemyslím, nevypadal na to. Co je to za rybu?“

„Netuším,“ zasmála se kněžna. „Nikdy jsem o tom nepřemýšlela. Odehrálo se na piazze něco zvláštního?“

„Nevím. Co máte na mysli?“

„Vypadalo všechno jako obvykle? Nezatmělo se například na chvilku nebe?“

Chlapec se na ni zkoumavě zahleděl, snažil se pochopit, kam tím kněžna míří.

„Nezatmělo. Teda na chvilku vlastně ano, zamračilo se.“

„Pronesl bratr Girolamo nějaká poslední slova?“

„Ano.“

„A jaká?“

Chlapec se zamyslel, znovu soustředěně upřel zrak na rohaté dítě a rybu, ze které tryskala voda. To si vážně nevzpomene?

„Myslím... myslím, že říkal: Dokonáno jest...“

„Co je dokonáno?“

„To neprozradil.“

Kněžna přikývla a chlapce propustila.

Dokonáno jest.

To hoch opravdu neví, že tak zněla poslední slova Krista?

Anebo podvědomě zopakoval Kristova poslední slova, aniž tušil jejich původ, jen aby kněžně udělal radost?

Co pronesl Girolamo Savonarola ve skutečnosti?

Řekl vůbec něco?

To se kněžna nikdy nedozví. Ani nikdo jiný.

Kněžna Vasariová svírala šperk oběma rukama, tak velký byl. Řetízek jí na krku zanechal červený otisk, jako by ji někdo škrtl.

Bratr Abramo si ihned uvědomil, že zlatý klenot má nesmírnou cenu.

Čekal, že mu směšná kněžnička vysvětlí, proč ho chce svému zpovědníkovi ukázat.

Ale ona mlčela.

„Je hřích nosit takovýto šperk, bratře Abramo?“ zeptala se nakonec.

„Odkud ho máte?“ vyhnul se její otázce.

„Od svého muže, knížete Vasariho.“

„Byl tedy darovaný z lásky?“

„Snad,“ odpověděla.

Opět zavládlo ticho.

Kolem pootevřených dveří procházeli mladí novicové, smáli se a pošuchovali, ale jakmile škvírou zahlédli bratra Abrama, jak klečí vedle kněžny, polekali se a zmlkli.

I kněžna klečela na kamenné podlaze.

„Byl darovaný z lásky, máte pravdu,“ pronesla po chvíli. „Akorát ne z lásky ke mně, ale...“

„K Bohu?“

Kněžna na něj příkře pohlédla. V očích se jí zračil údiv, zklamání.

„Kníže mi ho daroval v nejšťastnější okamžik svého života, týden po narození jeho prvorozeného syna. Před deseti lety.“

Otevřenými dveřmi vletěl dovnitř holoubek, vyděsil se tmavé kaple, vrážel do stěn a svícňů.

„Netušil jsem, že jste matka,“ pronesl Abramo. „Omluvte mou nevědomost.“

„Beze všeho,“ odpověděla mu. „Ačkoli mě vaše nevědomost překvapuje. Já matkou jeho syna nejsem. Ani žádného jiného dítěte.“

Bratr Abramo zrozpačitěl.

Kněžna se tvářila klidně, zrak upírala na šperk, prohlížela si ho, jako by ho viděla poprvé.

„V té době jste už ale byla za knížete vdaná, není to tak?“

„Toho jara, co se knížeti narodil syn, jsme byli už dvanáct let svoji.“

„A vy jste šperk od vašeho muže přijala jako zadostiučinění za jeho skutek, jestli to chápu správně.“

„Nechápete. O synovi jsem neměla ani ponětí až do jeho pěti nebo šesti let.“

„Teprve tehdy vám o něm kníže řekl?“

„Nikoli. Dozvěděla jsem se to jinak, spolu jsme o tom nikdy nemluvili. Nejspíš nemá ponětí, že já to vím.“

„Ale nějak jste to uhádla?“

Teprve teď kněžna od šperku vzhledla.

Zadívala se zpovědníkovi do očí a usmála se.

„Existuje určité světlo,“ řekla. „Vzplane v člověku, když něco zasáhne jeho duši. Duše zcitliví, chápete, vynoří se na povrch, je znát ve všem, samozřejmě v očích, ale také v rukou, v jejich doteku. Něha. Něha ke všemu kolem. Dokonce i k toulavému psovi, který ukradne z kuchyně slepici. A ten člověk, v němž světlo vzplane, z toho světla sám těží, rozumíte, na známé věci náhle pohlíží s něhou. Na skříň, fontánu, služebnou, svou ženu, sám na sebe. Má se rád, možná vůbec poprvé v životě. Miluje se a je na sebe přísný. A něžný.“

„A tohle světlo vzplálo ve vašem muži v té době, kdy se mu narodil syn?“

„Mnohem dřív. V době, kdy se zamiloval do ženy, která mu pak syna porodila.“

Holoubek vletěl bratru Abramovi přímo do čela, zobákem ho škrábl mezi obočí.

Zpovědník na chvíli ztratil nit.

„Znáte ji?“ zeptal se.

„Proč se mě na něco takového ptáte? Neznám a na tom přece ani nezáleží,“ odpověděla kněžna a počastovala Abrama pohoršeným pohledem.

Abramo zahanbeně přikývl.

„Máte pravdu, nezáleží na tom. Jen mě napadlo, jestli jste se pokusila té ženě odpustit.“

Kněžna se usmála, vypadalo to, že ji ta otázka ani v nejmenším nezaskočila.

„Dávat jí odpuštění není na mně.“

„Že není?“

„Nebo snad je?“

„A odpust' nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim viníkům.“

Holoubek přeletěl na kamennou křtitelnicu a čechral si peří, kněžna ho u toho pozorovala a ten pohled u ní vyvolal další úsměv na rtech.

„Měla jsem na mysli, že není na mně ji soudit. Nevím, kdo to je, jaká je... Bůh mě ve svém milosrdenství ušetřil všech informací o ní. Nemusím ji srovnávat se sebou. Nebo sebe s ní, chápete?“

„Ano. Dostalo se vám velkého milosrdenství a vy jste ho přijala, to je obdivuhodné, kněžno.“

„To světlo,“ pokračovala, „to, které vzplálo v mém muži, láskou, zamilováním, to, které se přelévalo na všechno kolem něj, v malinkých plamíncích, které... je důležité, ale... já ho nepřijala, přiznávám, že mě nechalo chladnou. Mně určeno nebylo. Tedy ani tomu toulavému psovi, ale ten ho přijal. Všichni ho přijali, služebnictvo, kupci, mužovi bratrance i jeho stará matka, ta ovšem... všichni kromě mě. Já z něj nechtěla mít žádný podíl.“

Kněžna zmlkla. Nejspíše ji rozrušovala jakási myšlenka.

„To světlo totiž nevzplálo ze mě ani kvůli mně. Vzplálo z lásky, jíž jsem nebyla účastna. Mohla jsem se v jejím světle vyhrívát. Kníže byl

něžnější, ohleduplnější a daleko více milující partner než kdykoli předtím nebo potom. Mohla jsem být šťastná, mohla jsem se pro to rozhodnout, že ano? Ale já posmutněla. Přece jen bych si raději vybrala náladového škarohlída, který se na nikoho nepodívá s láskou, dokonce ani na mě ne, než knížete, který s láskou hledí na vše kolem. Proč? Žárlivost jsem necítila, snad marnivost. A to je hřích, že ano, bratře Abramo?“

„Marnivost pochopitelně je hřích,“ odpověděl udiveně. „Ale v tomto případě...“

„Nepřišla jsem si s vámi promluvit o hříších svého muže, ani o svých, ale požádat vás o radu, co si mám počít s tímto šperkem,“ přerušila ho kněžna.

Holoubek cukroval na okraji křtitelnice, ticho se vleklo.

Bratra Abrama bolela kolena, chtěl vstát, ale neodvážil se; kněžna se opět hloubavě zadívala na klenot.

„Co když je mé srdce černější, než jsem si myslela? Co když jsem měla tajné myšlenky... touhy... co když jsem chtěla...?“

Kněžna se odmlčela.

Bratr Abramo si překlekl.

Na druhém konci města duněly zvony a téměř ze stejné dálky se k dunění v rychlém tempu přidával zvučný klinkot jiných, pronikavých zvonů.

„Jaké touhy?“ zeptal se.

„Co když jsem si bezděčně přála, aby knížete a tu neznámou ženu stihl trest?“

„A to se nyní stalo?“

„Ano,“ potvrdila. „Jejich syn před týdnem zemřel. A já se vás nyní ptám, bratře Abramo, jestli má tento strom poznání dobra a zla schopnost číst tajná přání.“

„Vy jste si přála smrt toho chlapce?“

Kněžna se na něj zkroušeně zadívala.

„To já právě netuším. Pokud je mi známo, tak ne.“

„Bůh vám vidí až do srdce, prohlédne ho skrz naskrz,“ pronesl. „Vložte důvěru v jeho milosrdenství a modlete se za odpuštění, kněžno.“

Vstala. Vypadala zklamaně.

„Chtěla bych ten šperk někomu darovat, zbavit se ho ale nemůžu.“

„Proč ne?“

„Protože ani vy mi neumíte dát odpověď, zda tento klenot umí číst dobré a zlé myšlenky a uskutečňovat je. Nemám právo tímto břemenem zatížit život kohokoli jiného, nechť je to tedy můj kříž, který mám nést. Ten had se mi vysmívá... a zjevně i vám, bratře Abramo.“

Kněžna odešla bez rozloučení.

Klapot jejích bot se rozléhal po kamenné podlaze, a když vycházela pootevřenými dveřmi, zdálo se, jako by splynula s podzimním jasem.

Ve dveřích se ale přece jen otočila a na chvíli se vrátila do stínů kaple.

„Já vím, že existuje cesta, vede přímo vedle mě, vždy tudy vedla,“ pronesla. „Jen já ji nenacházím a možná nikdy...“

A byla pryč.

Toho dne, kdy mrtví povstali z hrobů, nevyzařovali nadpozemské světlo ani radost z věčnosti, nezněl ani zpěv cherubů.

Už měsíc předtím, než mrtví zneklidněli a jali se přesouvat náhrobky, roztáhl ďábel na noční obloze duhu jemu vlastní. Celou noc jasně zářila nad městem.

Barevné duhy za dne věstí menší povodně, ďáblova kobaltově modrá duha ohromné záplavy, velká neštěstí.

Ďáblova duha se rozplynula a zmizela teprve časně ráno a ještě před rozbřeskem uhodil do kupole osmiboké křestní kaple, baptisteria San Giovanni, první blesk.

Kapli nepoškodil, ale na její střeše našli mrtvého kozorožce. Nikdo nedokázal objasnit, jak se tam ocitl.

Dva dny a dvě noci blesky osvětlovaly nebe, jako by zběsilé jarní dny pokračovaly i v noci, ponuré a černobílé.

Blesk pozřel v krajině barvy, měsíc vybledl a hvězdy se úplně vytratily.

Teprve třetího dne se rozpršelo.

Nebeská bář se protrhla a šedým jasnem se na zem řinula ledová voda.

Děšť strhával ze stromů a keřů listy a čerstvě rozpuklé květy, valchoval trávu, v údolích a na zelenajících se polích tvořil jezírka, okny, komíny a nakonec i střechami pronikal do obytných domů, kostelů a kaplí a za několik dní vytékala voda i podlahami a vytrhávala kamenné dlaždice.

Mugnone, Greve, Affrico a Ema se rozvodnily.

Unášely s sebou stromy vyrvané ze země deštěm i s kořeny, kameny, bláto, cihly, rákosí, mršiny ptáků a hlodavců, cáry hadrů, boty, nádoby stržené do proudu, které zpěňená voda rozbila a jejich střepy unášela dál.

Voda v Arnu zhnědla a zakalila se.

Hladina den za dnem stoupala, až svou páchnoucí pěnu rozlila do ulic a na náměstí, na dlážděná prostranství u kostelů, do palácových zahrad.

Voda z řeky se vevalila nejprve do sklepů, poté přes prahy do domů, do kostelů a do klášterů.

Na náměstí a do zahrad položili prkna, déšť a Arno s sebou odnesly i je.

Jakmile vypukly epidemie, nejprve horečnatý průjem, poté tyfus a cholera, ti, kteří měli kam, odešli.

Rozbahněné ulice se zaplnily koňskými a volskými povozy, ty často uvázly v blátě nebo se převrhly.

Koně a voli padali vyčerpáním na kolena nebo na bok a nakonec hynuli. Lidé buď pokračovali v cestě, nebo se vydali zpátky do města, zabloudili, podlehli žízni nebo pili špinavou vodu a umřeli následkem toho.

Bůh podroboval zkoušce všechno, co stvořil, ať už šlo o mandloň, slavíka, nebo člověka.

Anebo za tím stál d'ábel.

Člověk nemohl tušit, který z těch dvou to je, ani mu to nepříslušelo.

Úkolem člověka bylo zkoušky přestát a přitom neztratit víru nebo nepodlehnout jiným svodům.

Je třeba učit se od vrabčáka, tak zní Kristovo přikázání.

Vrabčák zobe, kde zrovna je, nestará se o zítřek a vlastně ani neví, že nějaký zítřek nastane.

Tak vrabčák žije, a až zemře, padne na záda s nožkami vzhůru, vypadá pokojně.

Manželská smlouva s Alegrou, jedinou dcerou hrobníka Orsina, byla natolik výhodná, že se nedala odmítnout.

Ženich získal kromě Alegry i dům, kamenné staveníčko s jednou světnicí a taškovou střechou, kterou zatékalo, k tomu tchána a polání.

Alrigo se stal hrobníkem.

Alegra byla věrna svému jménu — veselá mladá žena, sedmnáctiletá, v nejlepším věku, a stejně starý byl i Alrigo.

Dívce se dělaly od smíchu d'olíčky ve tvářích, měla jasný hlas a laskavou povahu.

I oči měla krásné, mandlového tvaru, hnědé, jen se na nic neupíraly.

Druhý týden po sňatku pojal Alrigo podezření, jestli jeho žena není slepá.

Přemýšlel o tom několik dní a pak se zeptal Orsina, zdali je jeho domněnka pravdivá.

Byla, Alegra oslepla v dětství, o zrak ji připravila jakási nemoc.

Alrigo se zeptal tchána, proč mu to neřekl před vyslovením slibu, že bude se svou nastávající sdílet život, dokud je smrt nerozdělí.

„Neptal ses na to,“ odpověděl mu Orsino.

A mluvil pravdu.

Až na tohle se Alrigovi po Alegřině boku žilo dobře a pokojně.

Jídlo na stůl dávala načas, světničku každý den zametala, hliněnou podlahu kropila vodou, aby se uvnitř neprášilo, a i všechno ostatní zvládala tak, že by nikdo cizí neuhodl, že nic nevidí.

„Vidím svými prsty,“ vysvětlila Alegra.

„Ještě že mě v noci nehladiš očima,“ odvětil Alrigo a zrudl.

Tchán Orsino měl již svá nejlepší léta za sebou.

Většinu času vysedával u právě kopaného hrobu, rozdával rady Alrigovi, který se potil dole v jámě, nebo zamyšleně vzhlížel k nebi.

Stále častěji působil utrápeně.

„O Alegru se postarám, dokud budu živý,“ slíbil mu Alrigo za parného dne, napil se vody a odfoukl prach a mravence z krčního obratle, který vylovil z hlíny. „Nedělej si starosti.“

Mladý hrobník odložil již lehce zčernalý obratel vedle sebe na lavičku, na níž odpočíval.

Za poslední roky se toho o člověku naučil mnoho.

Věděl, co se nachází uvnitř dočista obnaženého těla.

„Věřím ti,“ řekl Orsino.

„Tak co tě trápí?“

„Klid mé vlastní duše,“ odpověděl. „Mívám myšlenky, které na mě dotírají jako rozzuřené včely.“

„Jaké myšlenky?“

„O tom nesmím mluvit, klidně by mě za ně mohli poslat na popraviště.“

Alrigo se vyděsil.

Orsino mu připadal unavený, téměř se klepal.

„Nikoho se nemůžu na nic zeptat, s nikým si promluvit,“ postěžoval si.

„Tak si promluv se mnou,“ vybídl ho mladík váhavě.

„Netroufám si.“

Zdálky se k nim od hrobníkova domku neslo povykování dětí, dívka a její mladší bratr se zadýchaně smáli, poté hlasy utnul a odnesl náhlý poryv horkého větru a opět se rozhostilo ticho.

Dusivé vedro, dusivé ticho.

„Pokud ti to povím, přísaháš na věčnou blaženost své duše, že to nikomu neprozradíš?“

„Ani Alegrě?“ ujistil se Alrigo.

„Ani jí, ona je navíc žena.“

„Neprozradím to nikomu.“

„Přísaháš?“

„Přísahám na věčnou blaženost své duše. Pokud to vyzradím, přijdu o ni a uzavřu si brány do věčného pokoje,“ prohlásil Alrigo slavnostně.

Orsino dál mlčel.

Kdesi zaštěkal pes a z jeho štěkotu se dalo usoudit, že někdo někam jde, pes spolehlivě plnil svou povinnost tím, že to patřičně ohlásil.

„Je tomu už deset let, co sis vzal mou dceru?“

„Na podzim to bude šestnáct.“

„Čas kvapí. Drobnosti se mění, ale velké věci přetrvávají v nezměnné podobě. Nemyslíš?“

„Sedmkrát už má žena porodila,“ odpověděl Alrigo. „Tři děti z Boží milosti přežily. To jsou ty velké věci, všechno ostatní už jsem zapomněl a roky se mi v hlavě pletou.“

„Nemám na mysli tyhle velké věci, ale ještě větší.“

Alrigo neodpovídal. Čekal.

Oblohu prořezala vlaštovka, znovu se rozezněly kostelní zvony, odměřovaly čas a nechávaly ho plynout, šumět týmž zapomněním jako uplynulá léta.

„Víš, z čí šíje pocházejí tyhle kosti?“ zeptal se Orsino s obrátek v ruce.

„Nevím, jak bych to mohl vědět? Vyzvedl jsem je z hloubky, když jsem kopal nový hrob.“

„Ale já to vím. Pracuju tady už přes půl století, zahazoval jsem hlínou bohaté i chudé, vojáky, ženy i pijany, nádeníky, tuláky, oběti lásky, své dvě ženy, čtyři tvé děti, všechny z Boží milosti pokřtěné.“

„Křest jsme stihli,“ řekl dojatě Alrigo. „Dosáhly pokoje a teď tu nemusejí marně hledat, co by stejně nikdy nenašly.“

„Tyhle jsou z krku hostinského Giuseppa Marina,“ řekl Orsino poté, co Alrigovo dojetí opadlo. „Pořádný chlapík, veselá kopa. Snadno se rozčílil, i kvůli maličkostem. Smrt ho zaskočila, odvedla si ho

uprostřed večeře, miska s polentou zůstala na stole, nabral si jen jednu lžici, kaše tam zbyla, nedojedená a vystydlá, když jsme pro tělo přijeli.“

Alrigo čekal, odháněl mouchy, jež vycítily pot a dorážely.

Náhlá smrt Giuseppa Marina nemohla být ta velká věc, která Orsina trápila.

„Není to tak, že při posledním soudu budou těla vyzdvížena z hrobů, aby se zpovídala z dobrých i zlých skutků, které člověk za života učinil?“

„Nějak tak, ano.“

„Právě. A není to tak, že ta těla budou obalená masem a budou mít oči a všechno ostatní, i jazyk, aby mohla u posledního soudu mluvit a odpovídat na otázky?“

„Dá se to předpokládat.“

„Vzkříšení těla... všichni budou vyzvednuti z hrobů a bude jim navráceno maso a všechno ostatní... tak se to učí, že?“

„Nejspíš ano... asi tak,“ vykotal ze sebe Alrigo.

Orsino se mu teď zadíval přímo do očí.

„Tohle je ta velká věc, o které jsem přemýšlel. Hroby kopu už půl století, nebo ještě o něco déle. A vím toho spoustu o rozkladu, sám jsem byl jeho svědkem. Nejdřív přijde tělo o oči, ty jsou pro podzemní tvory největší lahůdkou, jsou vlhké, chutné. Měkké rty mladé ženy, jen schramstnout, mňam mňam mňam. Zvířata sežerou měkké tkáně, krtci a krysy a červi a co ještě pod zemí žije, spořádají všechno. V hrobě není vůbec žádný klid, ale naopak příšerný shon. Zůstanou kosti, z nich jako poslední lebka, dutá ústa, protože jazyk je pozřený. A pak se rozloží i kosti, roznesou je psi. Anebo se rozpadnou v prach, dřív nebo později, sám jsem toho byl svědkem. Nezůstane vůbec nic. Jáma se vykope, vloží se do ní nové tělo a tak pořád dokola. Ale víš, co je na tom podivné?“

Orsino upíral pohled na Alrigo.

Ten vyčkával.

„Podivné je, že země nepřibývá, přestože v ní tlejí celé vrstvy těl. Hlíny je pořád stejně. Nevíš proč?“

„Nejspíš ne.“

„Ani já ne. Vím jenom to, že jestli na světě žily od stvoření Adama a Evy stovky pokolení, i v knihách Mojžíšových se vypočítávají od Túbala k Júbalovi, jak jsem slyšel, až po Matku Boží a Kristovo narození a od něj ještě dál patnáct set let až k nám, a ty stovky a tisíce pokolení jsou pohřbené jedno přes druhé, a země přesto nepřibývá, z čeho tedy vzniknou všechny ty ruce a nohy a oči a vůbec? Z jaké látky? Těla všech jsou v hlíně jedno přes druhé, proměněné v prach! A prachu není dost! A jak se pozná, kdo je kdo a kdo se rozložil na kterém místě? Když ani kosti nevydrží pohromadě déle než dvě desítky let?“

Orsino se odmlčel, napil se vody a sbíral odvalu.

Alrigo čekal.

„Já na vzkříšení těla nevěřím.“

Alrigo zalapal po dechu.

„Já ano,“ vyhrkl.

Orsino se zasmál, jako se lidé smějí dětem, ženám nebo jiným osobám mdlého rozumu.

„Tak mi vysvětlí, jak je to možné.“

„Pro Boha je možné všechno,“ řekl Alrigo s vyschlým hrdlem. „Prach může přibýt.“

„Odkud?“

„Bůh ho může stvořit víc.“

Orsino vypadal zamyšleně.

Takové vysvětlení ho zjevně nepřesvědčilo.

Vstal z lavičky a beze slov se vydal domů.

Alrigo byl na rozpacích, srdce mu bušilo.

Sledoval, jak se shrbený tchán vzdaluje.

Jak jen zeslábl.

A jak nebezpečné myšlenky se mu honí hlavou.

S jarem se Orsinův stav zhoršil, starý hrobník prodléval v domku, zíral do stropu, nic neříkal, jedl jako vrabčák.

Když zemřel, byl Alrigo zrovna na hřbitově.

Došel pro něj jeho starší syn.

Mladík už měl věk na ženění, ale zdržoval se doma, byl tichý a uzavřený, zpomalený a vůbec.

Alrigo sledoval, jak k němu kdosi pomalu kráčí, a hned se dovtípil, co se stalo.

Nalil si na ruce vodu, pečlivě si je umyl a vyrazil synovi naproti.

„Dědeček zemřel,“ ohlásil syn, když přišel dostatečně blízko.

„Věčný klid jeho duši,“ odpověděl Alrigo. „Jak zněla jeho poslední slova?“

„Nic moc neřekl.“

„Nic moc, nebo zhola nic?“

„Nepamatuju se.“

Když Alrigo se synem otevřeli dveře, Alegra už tělo omývala.

Orsino ležel na posteli a vyhlížel bledě, odhodlaně.

Dcera a mladší syn dostali pokyn pokleknout, rty se jim hýbaly, ale modlitba se neozývala. Dcera plakala, ale syn se pomateně smál.

„Věčný klid duši hrobníka Orsina,“ pronesl Alrigo a pokřížoval se. „Jak zněla jeho poslední slova, Alegro?“

„Byla bláznivá, už bez sebemenšího smyslu,“ odpověděla.

„Jaká? Pověz.“

„Bůh stvoří prachu víc.“

Alrigo se sám pro sebe pousmál.

Muž byl starý a úplně sešlý, očividně i vyhladovělý. Bratr Francesco si nepamatoval, že by ho kdy viděl.

Ale oči mu zářily, jako malému dítěti, a ta zářivá očka na něj nyní důvěřivě a prosebně hleděla.

Muž se nepochybně umyl, ale dál páchl plesnivinou, tak ostatně zápáchali všichni v době po velkých záplavách.

Město se zotavovalo pomalu, jako rekonvalescent, který už jednou nohou překročil práh smrti.

Plesnivinou páchla i sakristie, na jejíž zdi se zelenal Ukřižovaný.

Muž měl ruku sevřenou v pěst, což bratra Francesca mírně znepokojovalo.

„Zaplatím vám,“ pronesl stařec.

„My služby nevykonáváme za peníze,“ odpověděl Francesco. „Přijímáme však dary, dobrovolné.“

„Mám kousek hadího jazyka, věnuji vám ho. Ve skutečnosti je to rubín.“

Takže to byl blázen.

Bratr Francesco pro jistotu otevřel dveře do lodi a druhé ven na ulici, ve které dosud stála voda.

Muž rozevřel dlaň a položil na stůl kousíček rudého skla.

„Tohle má být ten rubín?“

„Ano, pokoušel jsem se ho vyčistit, ale moc se neleskne. Je vylomený z hada.“

Francesco si starce prohlížel, v duchu odříkal krátkou modlitbu.

Odpovědi se mu dostalo ihned.

Kristus by někoho takového od sebe neodehnal.

„Takže vy neumíte číst?“

„Ne, ani psát. V mládí jsem se něco málo naučil, ale už jsem to všechno zapomněl.“

Bratr se posadil na židli, otevřel lahvičku s černí, nožíkem naostřil brk a perořízek pro jistotu uložil do zásuvky.

„Co mám napsat?“

Muž vytáhl zpod košile tři tenoučké odřezky dřeva a vyskládal je na stůl.

„Na ten první, že tohle je dcera hrobníka Orsina a žena hrobníka Alriga, tedy jedna a tatáž žena, Alegra, která byla dobrým člověkem.“

Francesco přikývl a potlačil úsměv.

„Kam je budete dávat?“ zeptal se jen tak mimochodem.

„Potřebuju je,“ vyhrkl stařec. „Na ten druhý napište, že tohle je kněžna Vasariová, která byla dobrým člověkem. A na třetí, že tohle jsou děti a že všechny byly pokřtěné.“

Bratr Francesco psal, i Kristus by učinil totéž.

Stařec nehnutě sledoval pomalý pohyb brku po dřívku.

„Vy jste znal kněžnu Vasariovou?“

Muž váhal, to bratr zpozoroval koutkem oka.

„Jakpak bych já znal knížata a kněžny?“

Po celou dobu, co Francesco psal, trvalo ticho, a když bratr foukal na inkoust, aby zaschl, stařec tajil dech, jako by se bál vůbec otevřít ústa.

„Až nastane soudný den, dostanou lidé vyzdvižení z hrobů zpátky svou podobu?“

„Koho myslíte lidmi vyzdviženými z hrobů?“ zeptal se roztržitě Francesco.

„Nevstanou snad všichni z hrobů, aby se zpovídali ze svých činů, jakmile Kristus podruhé přijde?“

„Aha, tohle máte na mysli. Ano, jistě, všichni vstanou z hrobů.“
„A získají slepí zrak, aby mohli pohlédnout Bohu do očí?“

Francesco předal popsaná dřívka starci.

„Slepí získají zrak a hluchí sluch,“ řekl. „Tak se musí stát.“
„Jak ted’ poznám, které je které, když neumím číst?“

Bratr si vzal odřezky zpátky a zamyslel se.

Vrátil se ke stolu a namočil brk do inkoustu.

„U dcery hrobníka jsem udělal kříž, zapamatujte si to, u kněžny kroužek, ten značí prsten.“

„A u dětí?“

„Tam už není třeba nic, to je to zbývajících.“

„Jak to, že nic?“

„Máte tři kousky dřeva. Na dvou je značka, takže na třetím už ji nepotřebujete.“

„I děti musejí nějakou mít.“

Francesco znovu namočil brk.

„Ted’ je u nich květina.“

„Výborně.“

Zafoukal na inkoust, aby zaschl, a vrátil kousky dřeva muži.

Ten si je strčil pod košili a hluboce se uklonil.

„Nechcete ten rubín zpátky? Službu jsem pro vás vykonal z lásky Kristovy, s radostí, že mohu posloužit. A za to vám děkuji, rubín nepotřebuji.“

„Dejte ho chudým, bratře, má velkou cenu.“

Stařec se znovu uklonil a odešel.

Francesco schoval lahvičku s černí a brk, vzal kousek skla do ruky a přemýšlel, kam s ním.

Cítil se na duchu podivně lehce, šťastně a tesklivě, a tak si pro sebe odříkal krátkou modlitbu.

Mít potěšení, že mohl posloužit, není hřích, ale radovat se z vlastního dobrého skutku ano.

Navic dostal darem rubín a je pouze jeho vina, pokud před sebou vidí jen zčernalé sklíčko.

Alrigo otevřel dveře a ulevilo se mu, že po dobu jeho nepřítomnosti v domě nikdo nebyl.

Místnost páchla plísni a hlínou a také rozkladem; uvědomil si to teprve teď, poté co na několik hodin odešel a nechal dveře zavřené.

„Pro Alegru kříž, pro kněžnu prsten, pro děti květina,“ pronesl nahlas, stáhl z kostí látku, zašel se ke dveřím přesvědčit, že nikdo nejde, a nechal otevřeno.

Místnost potřebovala pořádně vyvětrat.

Alegra zemřela nečekaně, jednoho jarního rána se vydala do kopců sbírat divoké byliny, sešla z pěšiny a skutálela se do kamenité rokle.

Zemřela s očima otevřenýma, s údivem ve tváři. Když ji nesli domů, v prstech stále svírala snítku tymiánu, z níž se linula pronikavá vůně.

Alrigo její tělo pečlivě omyl a u toho si všiml, jak věkem sešlo.

To dříve nezaznamenal, podobně jako fakt, že jeho žena nemá už skoro žádné zuby. V jeho očích byla stále taková jako v první den manželství.

Umýval tělo pomalu a přitom si uvědomoval, že až někdo z klášterních bratří Alegře požehná a on zasype hrob, začne samota. Prázdnota.

U umytého těla bděl dvě noci, spálil všechen zbylý lampový olej a komíhavý plamínek přidržel ženě u tváře.

On sám měl před sebou možná ještě roky cesty, možná i pár desítek let.

A tak si chtěl Alegřinu tvář vtisknout do paměti, nic jiného už mu nezbývalo.

Uplynulé roky se slepily k sobě a vytratily se z nich barvy, vůně i pocity, nepamatoval si z nich vůbec nic.

Míval děti, živé a mrtvé, všechny pokřtěné.

Svým mrtvým dětem vykopal vlastníma rukama hrob, ale jejich jména už si nevybavoval.

Živé děti se odkutálely jako zralá jablka popadaná ze stromu, do daleka, do ztracena.

Povolání hrobníka ani jeden syn vykonávat nechtěl, oba se stali čeledíny. Starší a vážnější sloužil prý ve stájích kdesi za městem, mladší se rvačkami o práci připravil, přišel o jedno ucho, potuloval se tam i onde, tak se to k Alrigovi doneslo.

Dceři se narodila dcera, ale ona ji dala pryč, protože dítě nemělo otce, odešla do kláštera a žila tam. Pokud ještě žila.

O svých dětech Alrigo neslyšel dlouhé roky.

Ale Alegru si chtěl pamatovat až do konce.

Pamatovat si člověka znamená pamatovat si jeho tvář. Právě proto bohatí nechávají portrétovat sebe i jiné, nechtějí tvář zapomenout.

Přes den kopal Alrigo hrob pro svou ženu, hlubší než pro kohokoli jiného, aby v něm měla větší klid.

Děsila ho, vůbec poprvé, hrůzostrašná podzemní hostina, na kterou se velké i malé bytosti v útrokách hrobů vzrušeně těší.

Druhý den práce na hrobě, vpoledvečer, zazvonil rýč o cosi tvrdého. Byl to kámen a Alrigo se ho užuž jal vyhazovat přes okraj hluboké jámy, ale vtom si všiml, že se slabě leskne.

Hrouda jílu ukrývala šperk, zlatý přívěsek o velikosti nádeníkovy dlaně.

Alrigo vylezl z jámy, a poté co šperk umyl, začala na něj dotírat matná vzpomínka.

Podobný klenot už kdesi viděl.

Ne.

Viděl právě tento.

Šperk zmatněl, ale on poznal strom a na něm hada s vyplazeným rudým rozeklaným jazykem. Oči se mu zlomyslně leskly.

Tvořily je diamanty.

Tím si byl Alrigo z nějakého důvodu jistý.

A pak si vzpomněl.

Sloužil v paláci knížete Vasariho a kněžna podobný šperk, tento šperk, nosila kolem krku v době po upálení Savonaroly na Piazza della Signoria.

Od popravy uplynuly desítky let, vyprávělo se o ní ledacos.

Kdosi na vlastní oči viděl, jak satan stáhl mnicha do pekla, a proto se po upálení nenašel jeho popel.

Jiný na vlastní oči spatřil rukávy Ježíše Krista, když uchopil kazatele v podpaží a vytáhl ho do nebeské záře, a proto se popel z těla popraveného nikdy nenašel.

Náhle se Alrigo polekal.

Vždyť u toho přece byl, on sám.

Na kněžnin příkaz stál hned u popraviště.

Proč ho tam poslala?

Na to už si nevzpomínal.

Vybavoval si své rozrušení, protože starší sloužící se při dlouhém výčtu Savonarolových provinění pustili do své oblíbené hry. Střídavě Alriga pohlavkovali a sázeli se o víno, komu se podaří srazit mu hlavu níž.

Býval ale palác a v něm zahrada a v ní fontána a před ní lavička.

Na ní seděla kněžna, která si za chladného večera Alriga zavolala a dovolila mu dívat se, jak z rybích úst voda nejprve tryská vzhůru a pak v průzračných kapkách dopadá do nádrže.

A kamenné rohaté dítě, které drželo rybu v náručí, se smálo podivně strnulým úsměvem.

Kněžna svému sloužícímu občas dala kandované ovoce, někdy mandle nebo tmavé fíky.

Naučila ho písmena a žádala ho, aby jí vyprávěl o svém domově, ale to on nedokázal, protože nechápal, co chce kněžna slyšet.

Nechala ho také prohlédnout si šperk se stromem a hadem a o tom stromě mu něco pověděla, ale on už si nepamatoval co.

Jednalo se o důležitý strom.

Rostla na něm jablka, ale nesměla se jíst.

Jedno jablko snědl had, tak si to Alrigo vybavoval, a tím se započal řetězec nešťastných událostí, který se nepřetržitě táhl z rajske zahrady až do jejich města a doby.

Každému se v životě přihodí nějaké neštěstí, vinu nese had, ale trpí za to člověk.

Ale za hadí skutky zase nese vinu člověk, takže neštěstí jsou trest, který na sebe uvrhl sám.

Kdyby si Alrigo pamatoval, co mu kněžna tehdy říkala, možná by i pochopil, proč se všechny děti rozkutálely pryč a proč přišel i o ženu, to jediné, co mu v životě zbývalo.

Všechno je milosrdenství.

To kněžna tvrdila.

Jí samé nic nechybělo, měla i fontánu, a přesto byla smutná, to si teď Alrigo jasně vybavoval. Smutná, laskavá, uplakaná a zádumčivá.

Proč?

Je to tak, že když má člověk všechno, nezbyvá mu nic, o čem by snil?

Když byl Alrigo mladší a měl ještě chuť k jídlu, od rána snil třeba o talíři polévky.

Hladový člověk sní o jídle, zamilovaný o své lásce.

Ale o čem sní ten, kdo má plné břicho a milovaného člověka po boku?

Alrigo už hladu netrpěl, skoro vůbec, často uplynul celý den, aniž si vzpomněl dát něco do úst.

Ted' už neměl ani manželku, nikoho.

Ale snil, po dlouhé době.

Snil ještě o jednom jediném dni, který by mohl prožít s Alegrou. O jediném dni a jediné noci.

Snil o tom, že jeden den a jednu noc bude zase mladý a mladá bude i jeho žena, bude jaro a Alegra uvidí, takže se poprvé v životě bude moct podívat na rozkvetlý pomerančovník a vinnou révu, která vypíná listy a kmínky vzhůru, než se vlastní vahou svalí na oporu.

Alrigo se polekal.

Vždyť přece věděl, že si počká přinejmenším do konce svého života a pak ještě kdovíjak dlouho pod zemí.

Teprve potom nastane druhý Kristův příchod a nesmírný zmatek, až všichni mrtví začnou hledat své maso a oči a uši a jeden druhého.

Najde Alrigo v den posledního soudu Alegru?

Všechno je milosrdenství.

Ted' to pochopil.

Z milosrdenství jeho žena zemřela dříve než on.

Pokud by to bylo naopak, hrobníkův domek by přidělili někomu novému. Alegru by odvedli, možná do kláštera nebo by skončila na ulici.

Pohřbili by ji někde daleko do hromadného hrobu, a až nastane soudný den a mrtví budou vzkříšeni, Alrigo by ji nenašel.

Ani ona jeho, ačkoli by dostala nové oči.

Svého muže nikdy neviděla, to si uvědomil až teď.

Všechno bylo milosrdenství.

Kněžna Vasariová mu ze záhrobí podala dar.

Rozhodl se, že jí ještě jednou poslouží, a spustil se do jámy.

Když se na celou noc ukázala na obloze d'áblova duha a vydatné deště vyzvedly mrtvé z hrobů, tou dobou uplynulo od Alegřiny smrti již dvanáct let.

Během těch let Alrigo mnohokrát otevřel hrob své ženy a proklínal rozkladače, že očišťují kosti od tlejícího masa příliš pomalu.

Vyzvedl mrtvolu výš, blíž ke slunci, a dvě noci probděl, aby ji nevyhrabali toulaví psi.

Žádní se neobjevili, a proto tam tělo nechal.

Alrigo notně zestárl, v rukou už neměl sílu, kopání hrobů mu šlo pomalu a dávalo mu zabrat, rok od roku a nakonec měsíc od měsíce byla práce zdoluhavější a namáhavější, hned se zadýchal.

Jámy hloubil stále mělčí, naštěstí si toho nikdo nevšiml.

Poté co se nebeská opona roztrhla a první ledové průtrže prorazily ve střeše hrobníkova domku díru, uchýlil se Alrigo ke spánku do rohu místnosti.

Vleže už se spát nedalo, a tak se zády opřel o zeď, i když ta byla také vlhká a ledově chladná, podřimoval, klepal se zimou, sledoval, jak se všude valí voda, a byl šťastný.

Věřil, že právě probíhá to, co se nazývá konec světa.

Kdesi v nedohlednu zatroubil archanděl na polnici, nebeská baň se otevřela a Kristus v celé své nádheře sestoupí z výšin, aby soudil živé i mrtvé.

Možná že Kristus na zemi dokonce už sestoupil, právě chodí z města do města, ze země do země, z jedné říše do druhé — a do Florencie se teprve chystá.

Lidí, nad nimiž je třeba vynést soud, je mnoho, jak živých, tak především mrtvých.

Třetího dne konce světa probudilo Alriga kolem půlnoci z křehkého spánku zaklepání na dveře.

Byla černočerná noc. Pode dveřmi nepronikalo žádné světlo, příchodí s sebou tedy neměl lucernu.

Alrigo naslouchal klepání se zatajeným dechem.

Bylo tiché, pravidelné a rytmičné.

Klepajícímu nedošlo, že dveře nejsou zamčené, nevstoupil dovnitř.

Ťukání se ozývalo po celou noc.

Alrigo se neodvážil otevřít, ten za dveřmi také ne.

Za ranního šera vstal.

Podlaha byla blátivá a kluzká, vlnila se mu pod nohama. Hlava se mu motala.

Opatrně dveře otevřel.

Nikdo za nimi nestál.

Zavřel, panovalo ticho.

Pak se klepání ozvalo znovu, tentokrát na stěnu, tlumeněji.

Otevřel.

Nárazy větru s sebou přinášely spršky deště, do zdi bušila lidská ruka, zbavená masa. Zbytek těla nikde.

Alrigo se vyděsil.

Mrtví tedy povstali z hrobů, poslední soud je v plném proudu.

A stalo se přesně to, čeho se obával.

Lidské údy se oddělily, ruce odtrhaly, obratle a další lehčí části těla odnesla tekoucí voda bůhvíkam, zaplavenými ulicemi ven z města, strouhami vykopanými v polích do řek vylitých z koryta, ústími řek do moře a z moře až na kraj světa, kde přepadaly do prázdnoty, odkud není návratu.

Nechal dveře dokořán a vydal se na hřbitov.

Liják zvalél louku, stále ji bičoval, Alrigo padl na kolena a zbytek cesty lezl po čtyřech.

Hřbitov byl zalitý vodou, hnědožlutou, zpěněnou.

Voda unášela hlínu, jíl, vyrvané drny trávy a kořeny, odvlékala je na okolní louky a čerstvě vymletými koryty do středu města.

V pění se pohupovala lebka, podobala se misce na polívku, která někomu vyklouzla při mytí nádobí v řece z ruky. Byla malá, dětská, dítě přišlo o život už v kojeneckém věku.

Alrigo ji zachytil a strčil si ji pod košili.

Přilezl k Alegřinu hrobu a holýma rukama odhrabával hnědou hlínu smísenou s bahnem.

Šlo mu to pomalu, voda přetékala přes okraj vykopané jámy, mísila se s prstí a vytvářela řídké bláto.

Když se začínalo šerit, Alegřina téměř bezmasá kostra konečně ležela na povrchu.

Skoro nedržela pohromadě, náhlý poryv větru utrlh prsty levé ruky, voda je vzala a odplavila na louku.

Alrigo pochopil, že kostru v celku do domku nedonese.

Lebku od páteře oddělil snadno, i tu si zastrčil pod košili, padl na všechny čtyři a lezl domů.

Poslední soud probíhal jinak, než jak se předpovídalo ve svatých písmech. O tom nebylo pochyb.

Pršelo dál, po Kristu ani slechu.

Šířily se nemoci, nejprve horečnatý průjem, poté tyfus a cholera. Město se vyprazdňovalo, hroby plnily.

K bráně hřbitova přišli úředníci se zakrytými tvářemi, a když hrobníka zahlédli, posunkovali na něj, aby se držel dál, vždyť nemoci šíří právě tací pobudové jako Alrigo.

Úředníci mu připomínali obrovitánský hmyz.

Hřbitov nařídili zavřít.

Za několik dní tam dorazili noví úředníci, i oni se zakrytými tvářemi, někteří s podivným zobákem, i oni na Alriga posunkovali, aby se držel dál, posypali hroby jakýmsi bílým práškem, co připomínal sníh, a odešli.

Bílý prášek se zanedlouho smísil s deštěm a blátem, spláchly ho proudy vody a odnesly zpatky do města.

A pak se den rozjasnil, zpoza mraků plaše vykouklo slunce a unavené nebe se vyčistilo.

Alrigo stál ve dveřích, větřík ho hladil po čele, po tvářích.

Plakal, úlevou i zklamáním.

Kristův příchod se odkládá do vzdálené budoucnosti.

Louka byla pořád mokrá a zaneřáděná, válely se na ní zabahněné kosti, lidské i zvířecí, cáry látek, vlasy.

Alrigo omyl všechno, co se mu z Alegry podařilo zachránit.

Prsty, obratle, žebra a levé chodidlo chyběly, ale hrobník usoudil, že toho stále zbývá dost, aby Kristus jeho ženu rozpoznal, až nastane opravdový poslední soud — až zatroubí polnice, jak bylo předpovězeno, a Kristus za doprovodu blesků sestoupí z nebeské říše.

Po kněžně Vasariové už zbýval jen šperk, ale Alrigo posbíral na louce odtrhané prstní kůstky, které se k sobě hodily velikostí i tvarem, a sestavil z nich ruku, do níž šperk vložil.

Dětské kosti a lebky shromáždil všechny, pečlivě je umyl.

Mohlo se totiž jednat právě o jeho děti.

Čím více dětských ostatků nakupil, tím větší byla pravděpodobnost, že některé z nich jeho dětem opravdu patří.

Ale jak dny ubíhaly, na jasném nebi svítilo slunce a osudovost soudného dne se v jeho jednotvárném svitu rozplynula, Alriga začaly trápit starosti.

Co když se sám posledního soudu nedožije, a nebude tak moct vysvětlit, kdo je kdo?

Kosti už přece neleží tam, kde je pohřbil.

I Savonarolův popel vysypali do Arna, aby se nikdy nenašel a mnich nemohl vstát z mrtvých.

Nápis, ten přenáší zprávy napříč věky, nezměněné a pravdivé.

Jenže Alrigo psát neuměl.

Potřeboval někoho, kdo to umí, a tomu musí zaplatit.

Za úhradu získá náležitý nápis.

Vylouppl proto ze šperku kněžny Vasariové rubín, Kristus ji podle klenotu pozná i tak, jeden rubín na tom nic nezmění.

Sevřel drahokam v ruce a vydal se na cestu.

Vdova Fiammetta Rossiová opět přivedla svého sedmiletého vnuka Savina k bratru Francescovi, aby ho pokáral.

Tomu se kárání chlapce protivilo, kluk byl jen divoký a neposedný, nic horšího, ale s paní Rossiovou Francesco soucítit. Její vnuk neměl otce a teď kamsi zmizela i jeho matka.

Žil u babičky a ta byla stará a podrážděná, unavená všemi nezdary.

„Tak co jsi zase provedl?“

Chlapec neodpověděl, ani by to nestihl, protože události uplynulého dne už se jala dlouze a vzrušeně líčit paní Rossiová.

Že ji vnuk neposlouchal, komusi vzal bez dovolení jablko, zapletl se do rvačky a někdo to odnesl natrženým rtem, klučiči pranice přerostla v hádku žen na ulici, babičku polili špinavou vodou a tak dále.

Francesco roztržitě přikyvoval a díval se na chlapce.

Ten babičce nevěnoval pozornost, po čemsi pokukoval, obcházel sakristii, nahlížel za záda Ukřižovanému.

„Uvědomuješ si, Savino, že Ježíš Kristus kvůli tobě pláče, když babičku neposloucháš?“ zeptal se Francesco uprostřed výlevu paní Rossiové.

„Kde je?“ vyhrkl kluk.

„Kde je co?“

„Ten červený kamínek.“

Bratr zapátral pohledem po kousíčku skla, který před lety dostal. Na stole neležel, ani pod ním.

Francesco si na sklíčko navykl, měl ho vystavené, nejprve jako připomínku toho, v kolika podobách se Bůh tvorstvu ukazuje, jak cenné a bezcenné jsou záhady světa a jaké štěstí má ten, kdo v malém vidí velké a v matu jas, avšak později bratr na starce a ponaučení ze sklíčka zapomněl a prohlížel si ho jen tak, bezmyšlenkovitě, radoval se z paprsků, kterými tu a tam nečekaně zazářilo, vždy rychle a nedostižně, když někdo otevřel dveře a vpustil do sakristie slunce.

A nyní je sklíčko pryč.

„Dávej pozor, co ti bratr Francesco říká, Savino, dávej pořádně pozor a nemluv hlouposti,“ obořila se paní Rossiová přísně na vnuka.

„Opravdu je pryč,“ řekl Francesco. „To mě mrzí.“

Savino zalezl za truhlu.

V ní se uchovával kalich na svaté přijímání a kousek z Kristova kříže, který kdysi přivezl syn jakéhosi knížete, jehož jméno už všichni zapomněli, z křížové výpravy do Jeruzaléma a daroval ho klášteru.

Knížete a jeho křížáckého syna nechali přimalovat na olejomalbu znázorňující Krista kázajícího na hoře, na místě, jež na pohled vypadalo úplně stejně jako florentský venkov. Kristus měl mnoho posluchačů, byli mezi nimi i členové rodu Medicejských a další dobrodinci kláštera, dva biskupové a jeden kardinál, všichni přidání později, a proto drobnější než původní postavy.

„Mám ho!“

Savino vylezl zpoza truhly a ukázal sklíčko.

„Okamžitě ho polož na stůl,“ nakázala paní Rossiová. „Patří bratru Francescovi.“

„Je vzácné,“ podotkl Savino a nápadně se zadíval na bratra.

Ten se radostně usmál.

„Ano, je vzácné a krásné, je to rubín. Poslyš, Savino, kdybych ti ho dal darem, zapamatuješ si něco? Pečlivě ho uschováš, na bezpečné místo, a kdykoli tě napadne se rvát, brát bez dovolení jablka nebo neposlouchat babičku, vezmeš si kamínek do ruky a bedlivě se na něj zadíváš. Rubín je ve skutečnosti Kristova ztuhlá slza. Když zlobíš, Kristus smutně pláče a roní krvavé slzy, ale když jsi hodný, pláče radostí.“

Savino rubín pevně sevřel v dlani, druhou ruku mu věznila babička.

Venku sálalo slunce, paní Rossiová si toho ale nevšímalá.

Usilovně přemýšlela.

Bratr Francesco uměl hovořit s dětmi a Savino se pokaždé, když si s ním promluvil, zklidnil.

Bratr dokázal být přísný, ale nikdy nebyl zlý.

I dětem říkal přesně to, co si opravdu myslel, tím si byla paní Rossiová jistá. Víceméně.

A teď tvrdil, že to sklíčko je rubín.

Co když má pravdu i tentokrát?

Co když to skutečně je rubín?

Paní Rossiová pospíchala, slunce jí pražilo přímo do hlavy a pletlo myšlenky.

Musí se dostat domů, do stínu.

Uniknout pouličnímu ruchu, zavřít za sebou dveře a pořádně nad tím pouvažovat, nerušeně.

Savino vedle babičky občas popoběhl, aby jí stačil, a snažil se vyškubnout ruku z jejího sevření.

Stiskla mu ji ještě silněji, výhrůžně na něj sykla a zahlédla, že se mu po tvářích koulejí slzy, jenže teď neměla čas ho utěšovat ani se vyptávat na nesmysly.

Pokud to skutečně je rubín, proč ho Francesco daroval dítěti?

Tvrdil, že i Kristus chce mít děti po svém boku.

A pokud děti upřednostňuje sám Kristus, považuje je za důležitější než dospělé, možná se obdobné myšlenky honí hlavou i Francescovi.

Ale rubín?

Nikdo přece nedá rubín nechápavému dítěti.

Nebo ano?

Ani někdo takový, kdo nestrádá nedostatkem chleba, netrpí obavami a nemá strach, kam večer složí hlavu?

Ani někdo takový, kdo je neustále v bezpečí a kdo nemá zlobivé a nevypočitatelné děti a vnoučata, a může proto celé dny promýšlet otázky směřující k věčnosti?

Bratr Francesco měl vše. Všechno, i když málo. Ode všeho trochu.

Paní Rossiová nikdy žádný rubín neviděla, ale věděla, že jsou rudé a vzácné, z nějakého důvodu nesmírně cenné.

Pokud Francesco mluvil pravdu a to skříčko je skutečně rubín, dal by se prodat.

A za utržené peníze by se dalo koupit jídlo a nový stůl.

Nebo šaty a šátek a pro chlapce boty a vzdělání. Mohl by studovat astronomii a hru na klavichord.

Paní Rossiová se pokoušela ovládnout, pořád existovala ona mrzutá možnost, že protentokrát se bratr snížil ke lži.

Ale její myšlenky si z jejích obav nic nedělaly, dočista zdivočely, rozběhly se po vlastních cestách a malovaly obrazy tenké jako pavučinky, obrazy přepychových pokojů, vyšívaných tapet, služek a závistivých pohledů lidí postávajících v ulicích.

Zavřela za sebou dveře od domu, důkladně.

„Polož ten rubín na stůl, Savino.“

Ale chlapcova dlaň byla prázdná, rubín mu vypadl hned, jak vyrazili.

Vnuk se babičku snažil zastavit, jenže ona ho neposlouchala, nevšímala si vzpírající se ruky ani usmlených tváří.

A tak rubín odkopl kůň, drahokam odletěl po dlažbě do stoky, mezi zbytky jídla, moč a splašky, a pomalu se ubíral na místo svého posledního odpočinku.

Bahnitým dnem Arna pozvolna klesal zpátky do hlubin země.

Znařízení úřadů zůstal hřbitov zavřený. Nová těla nikdo nepřivážel, pohřbení nebožtíci se rozkládali a ti, kteří na ně ještě pamatovali, umírali. A i na ně se zapomínalo, až v zapomnění skončil celý hřbitov.

Alrigo neměl co na práci.

Tu a tam z mělkých hrobů vylezly kosti a on je nohou zatlačil zpátky pod hlínu a jíl.

Kosti nacházel i na louce, ale ty nechával být.

Nepoznal na nich, jestli patřily lidem, nebo zvířatům, která za velkých dešťů utonula a voda je vyplavila na louku, zajícům, psům, kočkám, kozám a ovcím.

Bůh na Alriga zapomněl, stejně jako na hřbitov a hrobníka zapomněla Florencie.

Všechno zkřehlo a vybledlo.

Všechno zřetelné a důležité se odehrálo už dávno.

Střecha hrobníkova domku se celá propadla.

Za deště Alrigo sedával pod dubem, naslouchal, jak kapky bubnují do listů, a v zimě, když strom opadal, se choulil u zdi v pokoji a čekal, až pršet přestane.

Ale za jasných nocí pozoroval střechou hvězdy, i ty byly rok od roku zastřenější.

Když přestal hvězdy vidět docela a místo stromu měl před očima jen jeho bledý mlhavý obrys, poprvé v životě oslovil Boha.

„Nastal můj čas odejít,“ řekl mu.

Bůh mu neodpověděl, ale poslouchal ho, nebránil mu, to Alrigo pochopil.

Hrobník se posadil vedle křehounké bytosti, rychle se rozpadající v prach, která kdysi byla jeho ženou a jejíž tvář už si dávno nevybavoval, zavřel oči a odešel.

V úplně poslední chvíli mu hlavou probleskla podivná a s ničím nespojující věta, jako kometa, jež náhle protne temnou oblohu.

Dokonáno jest.

